ВІДГУК
офіційного опонента
доктора наук з фізичного виховання та спорту, професора
Бакіко Ігоря Володимировича
на дисертаційну роботу
Луо Сяньюй
«Формування ціннісних орієнтацій до занять фізичною культурою студентської молоді Китаю»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку вищої освіти особливої актуальності набуває проблема формування гармонійно розвиненої особистості, здатної до усвідомленого збереження і зміцнення власного здоров'я, саморозвитку та активної життєдіяльності. У цьому контексті фізична культура виступає не лише як засіб фізичного вдосконалення, а і як важлива складова загальної культури особистості, що забезпечує формування цінностей, мотивацій, поведінкових установок і способу життя.

За останні десятиріччя в багатьох країнах світу проблеми цінностей і ціннісних орієнтацій набули особливої актуальності. Ці поняття є об'єктом дослідження філософії, психології, соціології, педагогіки, що свідчить про їх складність, багатовекторність і міждисциплінарний характер. Сучасне суспільство характеризується глибокими соціальними, культурними і освітніми трансформаціями, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, зокрема й фізичну культуру.

Особливого значення ця проблема набуває у студентському віці, оскільки саме в цей період відбувається інтенсивне становлення системи життєвих пріоритетів, світоглядних орієнтирів, особистісних цінностей і моделей поведінки. Формування цінностей фізичної культури під час навчання у закладі вищої освіти є складним соціокультурним процесом, який охоплює вироблення установки на засвоєння культурних, пізнавальних, духовних цінностей, формування цілей освітньої діяльності, оволодіння загальнолюдськими цінностями та становлення цілісної картини світу. Визначення ціннісного ставлення особистості до власного фізичного стану,

розвитку і фізичного вдосконалення відображає її погляди, ідеали та принципи, на основі яких формується самосвідомість.

У сучасному освітньому просторі Китаю проблема орієнтації студентської молоді на цінності фізичної культури також залишається надзвичайно актуальною. Попри активний розвиток системи вищої освіти та увагу до фізичного виховання, значна частина студентів не розглядає заняття фізичною культурою як внутрішню потребу чи особистісну цінність, а сприймає їх переважно як обов'язковий компонент освітнього процесу. Така відстороненість від систематичної рухової активності зумовлює необхідність пошуку ефективних педагогічних підходів до зацікавлення молоді фізкультурно-оздоровчою діяльністю, з урахуванням її мотивації, інтересів, потреб і ціннісних орієнтацій.

Водночас, саме у студентської молоді в процесі навчання у закладі вищої освіти відбувається активне переосмислення життєвих цінностей: одні з них набувають пріоритетності, стають провідними у сприйнятті явищ і подій навколишнього світу, інші поступово втрачають свою значущість. Такі складні процеси зумовлюють формування та трансформацію індивідуальної ціннісної ієрархії, в якій фізична культура може або посісти важливе місце як засіб саморозвитку і зміцнення здоров'я, або залишитися другорядною сферою діяльності. Саме тому проблема формування ціннісних орієнтацій студентської молоді нині привертає увагу дослідників у різних країнах світу.

Актуальність дослідження зумовлена виявленим протиріччям між суспільною потребою у формуванні в студентської молоді стійких ціннісних орієнтацій до занять фізичною культурою та необхідністю пошуку і наукового обґрунтування ефективних педагогічних умов і підходів, які забезпечать перехід від зовнішньої мотивації до внутрішньо усвідомленої потреби у фізичній активності. Особливо важливим це є для студентської молоді Китаю, оскільки саме в умовах сучасних соціокультурних трансформацій фізична культура має виступати не лише як обов'язкова складова освітнього процесу, а як важлива цінність особистісного розвитку, здорового способу життя та самовдосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр., згідно з темою кафедри теорії і методики фізичного виховання 3.3 «Удосконалення системи педагогічного контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти» (номер державної реєстрації 0121U108938).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Здобувач визначив мету роботи, яка чітко окреслює очікуваний кінцевий результат, який зумовлює логіку і напрямок дослідження. Завдання сформульовані відповідно до мети роботи. Правильно визначений об'єкт і предмет дослідження.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури; антропометричні методи досліджень; фізіологічні методи досліджень; соціологічні методи досліджень (анкетування); психологічні методи досліджень (опитувальник SF-36, методика дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокича); методи визначення рухової активності; педагогічні методи досліджень (педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент); методи математичної статистики.

Обробку емпіричних даних здійснювали з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel та Statistica (StatSoft, США). Аналіз проводився із застосуванням стандартних статистичних процедур.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– вперше на основі комплексного педагогічного, соціологічного та медико-біологічного дослідження визначено структуру ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю у сфері фізичної культури та встановлено системні взаємозв'язки між мотиваційно-ціннісними установками студентів, рівнем їх рухової активності, показниками фізичного розвитку, фізичної підготовленості та компонентами якості життя;

– вперше визначено компоненти здорового способу життя та систему факторів (соціальних, мотиваційних, поведінкових і фізіологічних), котрі детермінують формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою та визначають рівень їх фізичного стану і рухової активності;

– вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою, яка інтегрує мотиваційно-ціннісний, організаційно-педагогічний та діяльнісний компоненти та спрямована на підвищення рівня рухової активності, фізичної підготовленості та показників якості життя студентів;

– розширено наукові уявлення про роль фізичної культури як важливого соціально-педагогічного чинника формування здорового способу життя студентської молоді та підвищення показників якості їх фізичного, психоемоційного та соціального благополуччя;

– доповнено та уточнено наукові дані щодо структури мотивів, потреб і інтересів студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою, а також їх впливу на рівень рухової активності, фізичної підготовленості та участь у різних формах фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Практична значущість отриманих результатів полягає у науковому обґрунтуванні та впровадженні моделі формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою, котра ґрунтується на комплексному врахуванні рівня рухової активності, показників фізичного стану, фізичної підготовленості та якості життя студентів та спрямована на підвищення ефективності організації процесу фізичного виховання у закладах вищої освіти.

Практичне впровадження результатів дослідження дозволяє оптимізувати зміст і методичне забезпечення фізичного виховання студентської молоді, підвищити рівень їх мотивації до систематичних занять

руховою активністю та сформувати ціннісне ставлення до здорового способу життя.

Отримані результати мають важливе значення для вдосконалення системи фізичного виховання у закладах вищої освіти, сприяють підвищенню рівня фізичної підготовленості, рухової активності та показників якості життя студентської молоді, а також можуть бути використані при розробці програм фізичного виховання, методичних рекомендацій та організаційно-педагогічних рішень, спрямованих на формування здоров'язбережувального освітнього середовища.

Особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях полягає у самостійному обґрунтуванні актуальності обраної наукової проблематики, визначенні концептуальних засад і напряму дослідження, здійсненні ґрунтовного аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з питань формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою. Здобувачем сформульовано мету та завдання дослідження, розроблено програму й методичне забезпечення експериментальної роботи, організовано та проведено експериментальну частину дослідження. Автором здійснено збір емпіричних даних, зокрема комплексну оцінку рівня рухової активності, показників фізичного стану, фізичної підготовленості та якості життя студентської молоді, виконано статистичну обробку отриманих результатів, їх наукове узагальнення та інтерпретацію. На основі отриманих даних сформульовано теоретично обґрунтовані висновки, розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення організації фізичного виховання студентської молоді.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в публікованих працях. Наукові результати дисертації висвітлені в 11 наукових публікаціях: 8 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 3 публікації апробаційного характеру.

Оцінка змісту та її основних положень. Дисертаційна робота викладена на 260 сторінках та складається з анотації двома мовами, змісту,

переліку умовних позначень, скорочень, вступу, п’яти розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, 8 додатків. Дисертаційну роботу ілюстровано 51 таблицею та 9 рисунками. Список використаних джерел вміщує 198 найменувань наукової літератури.

У першому розділі «Теоретичні аспекти формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в процесі фізичного виховання» вивчається проблема формування ціннісних орієнтацій студентської молоді у процесі фізичного виховання, яка має комплексний, багатофакторний характер і розглядається в сучасній науці як важливий складник професійного та особистісного становлення майбутнього фахівця. Встановлено, що система фізичного виховання у ЗВО Китаю характеризується високим рівнем організації, державної підтримки та орієнтацією на формування здорової, соціально активної особистості, а її ефективність забезпечується цілісністю нормативно-правового регулювання, розвиненою інфраструктурою, інтеграцією освітнього, оздоровчого та виховного компонентів, а також спрямованістю на гармонійний розвиток студентської молоді.

Вказується, що ефективність цієї системи зумовлена цілеспрямованою державною політикою, яка визначає фізичну культуру і спорт як пріоритетний напрям розвитку суспільства. Характерними рисами китайської моделі є інтеграція освітніх, оздоровчих і виховних завдань, а також обов’язковість фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів у структурі освітнього процесу. Фізичне виховання розглядається як невід’ємний складник підготовки конкурентоспроможного фахівця, здатного до активної професійної діяльності та соціальної взаємодії.

Теоретичний аналіз наукових підходів до трактування сутності фізичної культури особистості дозволив визначити її як інтегративне утворення, що відображає рівень сформованості знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і мотивації до фізкультурно-спортивної діяльності. Вона виступає не лише показником фізичного розвитку та стану здоров’я, а й важливим чинником самореалізації, самовдосконалення та формування активної життєвої позиції.

Встановлено, що структура фізичної культури особистості охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний і діяльнісний компоненти, взаємодія яких забезпечує цілісність і ефективність процесу фізичного виховання.

Аналіз сучасних концепцій формування ціннісних орієнтацій студентської молоді у сфері фізичного виховання засвідчив, що цей процес ґрунтується на засадах аксіологічного, особистісно-орієнтованого, системного та діяльнісного підходів. Визначено, що ключовими умовами його ефективності є формування стійкої внутрішньої мотивації до занять фізичною культурою, урахування індивідуальних особливостей студентів, впровадження інноваційних форм і методів організації занять, а також створення сприятливого освітнього середовища, яке стимулює активну участь молоді у фізкультурно-спортивній діяльності. Водночас встановлено, що однією з актуальних проблем залишається недостатній рівень сформованості ціннісного ставлення студентів до фізичної культури, що потребує цілеспрямованого педагогічного впливу.

Результати проведеного теоретичного аналізу підтверджують, що фізичне виховання має значний потенціал у формуванні ціннісних орієнтацій студентської молоді, однак його реалізація потребує науково обґрунтованого підходу, який враховує сучасні соціальні виклики та освітні тенденції.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» наведено методи дослідження, які використовувались для вирішення поставлених у роботі завдань та досягнення мети дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури; антропометричні методи досліджень; фізіологічні методи досліджень; соціологічні методи досліджень (анкетування); психологічні методи досліджень (опитувальник SF-36, методика дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокича); методи визначення рухової активності; педагогічні методи досліджень (педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент); методи математичної статистики.

Педагогічний експеримент проводився у формі констатувального та формувального (перетворюючого).

Констатувальний етап експерименту здійснювався з метою отримання первинної інформації про рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості, РА та особливості поведінкових орієнтацій китайських студентів щодо занять фізичною культурою і ЗСЖ.

Формувальний (перетворюючий) етап експерименту був спрямований на теоретичне обґрунтування та практичну перевірку ефективності моделі формування ціннісних орієнтацій до фізичної культури китайських студентів у системі фізичного виховання ЗВО. У межах цього етапу впроваджувалися цілеспрямовані педагогічні заходи, спрямовані на підвищення частки РА високої інтенсивності, зменшення тривалості сидячої поведінки та формування позитивних ціннісних орієнтацій до РА.

Ефективність запропонованих заходів оцінювалася шляхом порівняння показників до та після експериментального впливу з використанням методів математичної статистики.

Наведено опис організації дослідження, яке проводилось в чотири етапи.

У третьому розділі «Характеристика детермінант фізичного стану студентської молоді Китаю» охарактеризовано детермінанти фізичного стану китайських студентів та студенток у контексті їхніх ціннісних орієнтацій, мотивації до занять фізичною культурою, особливостей РА, способу життя та суб'єктивної оцінки здоров'я.

Результати дослідження показали, що фізичний стан студентської молоді Китаю формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників, серед яких провідну роль відіграють рівень РА, мотивація до занять фізичною культурою, особливості способу життя, ціннісні орієнтації та організаційно-педагогічні умови фізичного виховання у ЗВО. Виявлена тенденція до зниження РА та окремих показників якості життя у студентів старших курсів підкреслює необхідність удосконалення організаційних форм фізичного

виховання та розширення можливостей залучення студентської молоді до систематичної фізкультурно-спортивної діяльності.

У четвертому розділі «Організаційно-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій до фізичної культури студентської молоді в умовах освітнього середовища» здійснено теоретичне обґрунтування, розробку та апробацію моделі формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою, а також оцінено її ефективність в умовах освітнього процесу. У результаті аналізу передумов розробки моделі встановлено, що актуальність її створення зумовлена сукупністю соціально-культурних, педагогічних та організаційних чинників.

На основі узагальнення наукових джерел та результатів власних досліджень розроблено модель формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою. Ключовим елементом моделі визначено мету – формування стійких ціннісних орієнтацій студентської молоді до систематичних занять фізичною культурою. Структура моделі охоплює підготовчий, основний і заключний етапи реалізації. Підготовчий етап передбачав первинну діагностику рівня сформованості ціннісних орієнтацій, мотиваційного ставлення до РА, рівня РА, фізичного стану та якості життя студентів. Основний етап був спрямований на реалізацію різних форм організації РА: навчальних занять з фізичного виховання, діяльності спортивних секцій, фітнес- і рекреаційно-оздоровчих програм, а також самостійної РА. Заключний етап включав оцінювання ефективності реалізації програми, аналіз змін у рівні РА, фізичного стану та сформованості мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до фізичної культури.

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що розроблена модель формування ціннісних орієнтацій студентської молоді Китаю до занять фізичною культурою є теоретично обґрунтованою та ефективною, а її реалізація забезпечує позитивні зміни у системі термінальних та інструментальних цінностей, підвищує рівень РА, покращує фізичну

підготовленість і якість життя студентської молоді, а також сприяє формуванню стійкої мотивації до систематичних занять фізичною культурою.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» представлені підсумки дисертаційної роботи. У результаті дослідження отримано три групи даних, які підтверджують, доповнюють та розширюють вже існуючі наукові дані, й абсолютно нові результати дослідження.

Оцінюючи роботу Луо Сяньюй позитивно, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі зауваження:

1. Студенти у 3-му розділі вказують на «брак часу» (48 %) як головний бар'єр. Водночас Ваша модель пропонує режим РА тривалістю 7–9 годин на тиждень. Як це реально втілити в умовах високого академічного навантаження?

2. Виявлено, що цінність «хороші і вірні друзі» має обернений зв'язок із загальними енерговитратами. Чи не означає це, що соціалізація студентів у Китаї переважно відбувається у малорухливих формах?

3. Дослідження проведено в одній провінції (Хенань). Наскільки Ваша модель враховує специфіку великих мегаполісів або технічних ЗВО Китаю?

Зазначені зауваження не впливають на достовірність викладеного матеріалу, не знижують наукового значення та практичної цінності дисертації.

Загальний висновок. Обрана тема дисертації «Формування ціннісних орієнтацій до занять фізичною культурою студентської молоді Китаю» є актуальною, наукові положення висунуті автором достатньо обґрунтовані, підтверджені статистичними даними та повною мірою висвітлені у публікаціях, отримані результати є новими, робота виконана із дотримуванням академічної доброчесності. Враховуючи вище викладене, вважаю, що дисертаційна робота Луо Сяньюй «Формування ціннісних орієнтацій до занять фізичною культурою студентської молоді Китаю» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження

вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами), а її автор Луо Сяньюй заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:
доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
професор кафедри фізичної культури,
спорту та здоров'я ЛНТУ Ігор БАКІКО